

Závěrečná zpráva o realizaci projektu

V této zprávě jsou uvedeny výsledky řešení druhé etapy projektu „Hodnocení kvality vysokých škol“, které probíhalo v období od května do listopadu 2006. V návaznosti na výsledky první etapy řešené v letech 2004 a 2005 a úspěšně obhájené 13. 12. 2005 byly pro druhou etapu tohoto projektu stanoveny tyto cíle:

- 1) Sledování vývojových trendů v rámci Boloňského procesu (ENQA a partneři); výzkum vývoje dokumentů ENQA a posouzení možné implementace v ČR; výzkum dalších nových trendů v Evropě (Evropská komise a další); posouzení stupně harmonizace a odlišností; monitorování vývoje mechanismu hodnocení EUA, rozvíjení další spolupráce. (Realizace v úzké spolupráci s Radou vysokých škol).
- 2) Úprava a rozvoj mechanismů vnitřního a vnějšího hodnocení navržených v rámci Metodiky komplexního hodnocení kvality, včetně :
 - výzkumu možné návaznosti a konvergence principů a mechanismů navržené metodiky a metodik EFQM a příp. dalších (např. ISO);
 - spolupráce s VUT na vytvoření vnitřního systému hodnocení kvality zaměřeného v roce 2006 na řízení procesů a rozvoj lidských zdrojů (v návaznosti na DZ VUT 2006-2010);
 - spolupráce s MU (v návaznosti na rozvojový program MU) na vnitřním hodnocení kvality (zahrnující též metodickou a konzultační pomoc);
 - dopracování konečných verzí vnějších hodnotících zpráv UJEP v Ústí nad Labem a VUT v Brně, projednání těchto zpráv s vedením obou škol.
- 3) Zpracování souhrnného přehledu o systémech a metodách vnitřního hodnocení na veřejných a soukromých vysokých školách (ve spolupráci s AK)
- 4) Rozšíření databáze hodnotitelů (též se zřetelem na charakteristiku škol hodnocených v předpokládané III. etapě), rozvoj metodiky výběru a školení hodnotitelů, návrh na sestavení hodnotících týmů s vyváženým zastoupením akademických pracovníků a odborníků z praxe, příprava školících seminářů pro hodnotitele;
- 5) Výzkum v oblasti hodnocení kvality činností agentur pro zajišťování kvality; mapování situace v oblasti legislativy i vlastní činnosti akreditačních komisí v ČR a SR, zpracování metodického návrhu na systém vnitřního i vnějšího hodnocení činnosti s cílem pilotního ověření ve III. etapě projektu (ve spolupráci s AK).
- 6) Přípravné práce na realizaci III. etapy projektu, zejména výběr fakult a vysokých škol k pilotnímu hodnocení v roce 2007, metodická pomoc při zpracování jejich vnitřních hodnotících zpráv, školící semináře pro vedoucí pracovníky a zpracovatele vlastních hodnotících zpráv, výběr a školení hodnotitelských týmů;
- 7) Zhodnocení II. etapy projektu, zpracování závěrečné zprávy včetně návrhu na pokračování projektu formou III. etapy, závěrečné oponentní řízení.

Ad 1) V rámci Boloňského procesu zůstává hodnocení kvality jednou ze tří priorit, jak potvrdila konference ministrů v Bergenu v roce 2005. Vývojové trendy se během roku 2006 zásadně nezměnily. Činnost Evropské asociace pro zajišťování kvality ve vysokém školství (ENQA) je shrnuta ve studii (1), v níž jsou uvedeny též hlavní zásady jejího stěžejního dokumentu „Standardy a pravidla pro zajišťování kvality v Evropském vysokoškolském prostoru“. Tento dokument by se měl stát společným referenčním rámcem pro zajišťování kvality v Evropském vysokoškolském prostoru. Je možno konstatovat, že Metodika

komplexního hodnocení kvality vysokých škol, navržená řešiteli tohoto projektu v I. etapě, je s tímto referenčním rámcem plně kompatibilní.

Čerstvé informace o činnosti Evropské univerzitní asociace (EUA) v oblasti hodnocení kvality podal jeden z hodnotitelů EUA prof. Don McQuillan z Irska, a to na zvláštním semináři konaném v CSVŠ 22. 9. 2006. EUA pokračuje ve svém projektu „Institutional Evaluation Programme“, jehož metodika zůstává nezměněna. V roce 2006 byl v rámci tohoto projektu mj. zahájen proces hodnocení všech vysokých škol ve Slovenské republice. (Prof. McQuillan je do tohoto hodnocení zapojen.)

Druhou akcí s mezinárodní účastí byl seminář konaný v Praze ve dnech 4. a 5. 9. 2006 věnovaný důležitému a často opomíjenému aspektu kvality vysokých škol, kterým je regulování přístupu na vysoké školy, ať už na úrovni národní či institucionální. Semináře se kromě řešitelů účastnili odborníci z Portugalska, Norska a jeden odborník z Jihoafrické republiky (kde otázka přístupu měla a dosud má na kvalitu vysokého školství značný vliv).

Na základě těchto i dalších informací byly ve studii (1) identifikovány tři základní vývojové trendy v oblasti zajišťování kvality: „Za prvé budou i nadále hrát v oblasti zajišťování kvality primární roli národní státy a jejich politiky; za druhé je potřeba stále naléhavěji řešit problém zapojení jednotlivých aktérů do zajišťování kvality; za třetí odpovědnost za kvalitu ve vysokém školství přechází stále více na instituce samotné, což současně neruší roli státu jako určujícího aktéra, ale přenáší důraz z vnějšího hodnocení (např. akreditací) na institucionalizované hodnocení vnitřní“. V rámci studijní činnosti se řešitelé účastnili mezinárodních konferencí a seminářů v Portu (CHEPS), Římě (EAIR), Berlíně (BFUG) a Vídni (ENQA).

Ad 2) Vztah Metodiky komplexního hodnocení kvality vysokých škol (dále jen Metodika), vypracované v I. etapě, k metodikám EFQM a ISO byl předmětem komparativních studií (2), (3) a (4). Na základě podrobného srovnání byly vyjasněny některé terminologické rozdíly, bylo však zjištěno, že základní přístupy jsou velmi blízké. Metodika ISO je pochopitelně mnohem obecnější, její principy však Metodika splňuje. Pokud jde o „rodinu“ metodik EFQM, ta se postupně utěšeně rozrůstá. Studie (2) a (3) jsou věnovány dvěma modifikacím vypracovaným pro potřeby terciárního sektoru vzdělávání. Z obou studií vyplývá, že Metodika nevyžaduje z hlediska kompatibility zásadní modifikace. Zkušenosti získané v průběhu pilotního ověřování v obou dosavadních etapách ukázaly, že i když není zatím třeba Metodiku zásadně modifikovat, je nutno na některé její kroky klást zvýšený důraz. Prokázala se zásadní důležitost konzultačních seminářů nad strukturou i obsahem vlastní hodnotící zprávy (viz mj. zápisy ze seminářů uvedených v bodu 6). Jeví se také účelné stanovit analýzu SWOT jako povinnou součástí vlastní hodnotící zprávy – zpráva se stane přehlednější a může být i kratší, než bylo dosud obvyklé.

V rámci *spolupráce s Radou vysokých škol* byl 26. 6. 2006 uspořádán seminář pro členy pracovní komise RVŠ pro kvalitu VŠ. V této komisi jsou zástupci nejen vysokých škol, ale i mnoha fakult. Cílem semináře bylo nejen šířit informace o projektu, ale zejména motivovat členy komise k tomu, aby na svých školách a fakultách prosazovali zásady a metody vnitřního hodnocení. Na semináři byla též s některými fakultami dohodnuta přímá spolupráce na tomto projektu, jejíž výsledky jsou uvedeny v bodu 3.

Spolupráce s VUT. Rektor VUT zvolil problematiku kvality za zcela prioritní strategický zájem školy a již v květnu 2006 svým rozhodnutím č. 9/2006 ustavil Pracovní skupinu pro vnitřní zabezpečení a hodnocení kvality činností a prostředí na VUT v Brně. Jejími členy je 5 akademických pracovníků Fakulty strojního inženýrství a Fakulty podnikatelské a 2 studentky doktorského studia, neboť na uvedených fakultách je problematika kvality zahrnuta do systému bakalářského, magisterského i doktorského studia i do oblasti tvůrčích aktivit a spolupráce s praxí. Předpokládá se, že v průběhu roku 2007, po dokončení restrukturalizace rektorátu, se tato pracovní skupina stane jeho organizační jednotkou.

V souladu s Dlouhodobým záměrem VUT na léta 2006-2010 a s jeho aktualizací na rok 2006 zadal rektor VUT pracovní skupině úkol provést systematickou analýzu a kritické zhodnocení hlavních procesů probíhajících na rektorátě VUT jako podklad pro restrukturalizaci rektorátu VUT. Byly analyzovány procesy spravované rektorem, jednotlivými prorektory a kvestorem. Závěrečná zpráva byla po důkladném projednání s vedením a Akademickým senátem VUT přijata a stala se podkladem pro další postup a dořešení obtížných nebo kontroverzních témat. Ve své práci mohli členové komise bezprostředně čerpat z poznatků získaných v tomto projektu, neboť vedoucí komise je v obou etapách jeho spoluřešitelkou. Zkušenosti z práce komise se zase promítly do studie (7), vypracované rovněž v rámci spolupráce s VUT.

Spolupráce s Masarykovou univerzitou na vnitřním hodnocení kvality byla, žel, poznamenána náhlým úmrtím řešitele příslušného rozvojového programu MU. Dne 5. 12. 2006 byl na MU uspořádán seminář k této problematice, metodická a konzultační pomoc ze strany řešitelů projektu bude účinná až v roce 2007.

Vnější hodnotící zprávy UJEP a VUT, které završily proces pilotního hodnocení těchto vysokých škol započatý v I. etapě, byly počátkem roku 2006 projednány s vedením obou škol a po zpracování připomínek školám oficiálně předány. Obě zprávy jsou součástí materiálů k oponentnímu řízení (8), (9).

Ad 3) Souhrnný přehled o systémech a metodách vnitřního hodnocení na veřejných a soukromých vysokých školách byl vypracován týmem pracovníků MŠMT (většinou ze sekretariátu Akreditační komise) ve studii (5). Tato studie byla založena na systematické analýze výročních zpráv a dlouhodobých záměrů vysokých škola a podrobně zmapovala a zhodnotila velmi různorodou situaci v této oblasti. Na základě těchto informací bude možno připravit příslušná systémová opatření ke sjednocení a zefektivnění dosavadní praxe.

Další informace o systémech vnitřního hodnocení kvality na vybraných fakultách byly získány na základě přímé spolupráce, která vyplynula ze semináře pro RVŠ (viz bod 2). Zástupci čtyř fakult v pracovní komisi RVŠ vypracovali zprávy (14) – (17), hodnocení a analýze těchto zpráv je věnována studie (6).

Je možno konstatovat, že tyto výzkumné práce spolu s přípravou pilotního hodnocení dalších vysokých škol a fakult (viz bod 6) přispěly k šíření povědomí o důležitosti vnitřního hodnocení a o nutnosti přijmout v této záležitosti na institucionální úrovni příslušná systémová opatření. Spolupráce s VUT v této oblasti (viz bod 2) ukázala, že to vyžaduje i nemalé úsilí a osobní nasazení pracovníků odpovědných za tuto činnost.

Ad 4) Návrhy na rozšíření databáze hodnotitelů byly projednávány mj. na všech seminářích konaných v rámci pilotního ověřování Metodiky (viz bod 6). Z rozboru práce hodnotících týmů v I. etapě projektu vyplynulo, jak nezastupitelnou roli hrají hodnotitelé, kteří nejsou přímo akademickými pracovníky, ale mají bohaté zkušenosti ze světa práce, z veřejné správy apod. Na základě návrhů účastníků seminářů i řešitelů a se zřetelem na oblast činnosti (moduly), které si školy a fakulty zvolily pro pilotní hodnocení, byla databáze hodnotitelů rozšířena o 20 osob. Byl rovněž připraven obsah školicích seminářů pro hodnotitele, které se uskuteční v III. etapě projektu. Databáze hodnotitelů je uložena u řešitelky projektu.

Ad 5) Tématu hodnocení kvality činnosti agentur pro zajišťování kvality se ujala Akreditační komise a vypracovala v rámci toho projektu vlastní koncepci nazvanou „Pilotní projekt vnitřního a vzájemného vnějšího hodnocení Akreditační komise ČR a Akreditační komise SR“. Cílem projektu je vzájemná spolupráce při budování systému vnitřního a vnějšího hodnocení akreditačních komisí, vytvoření předpokladů pro vzájemné externí hodnocení těchto systémů a spolupráce při rozvoji národních systémů zajišťování kvality ve vysokém školství. Východiskem jsou požadavky Bergenského komuniké vyjádřené v dokumentu „Standardy a pravidla pro zajišťování kvality v Evropském vysokoškolském

prostoru“ (viz též bod 1). Součástí projektu byla vedle přípravy vlastních podkladů rovněž společná jednání představitelů AK ČR a AK SR na seminářích v Mikulově (17. a 18. 10. 2006) a Hodoníně (21. a 22. 11. 2006).

Návrh projektu se vztahuje na:

a) systém vnitřního hodnocení,

který vymezuje obsah a postupy vlastního hodnocení, jeho periodicitu a personální zajištění tohoto procesu. Tomu odpovídá navrhovaná osnova zprávy o vnitřním hodnocení, která je strukturovaná do tří kapitol – Hodnocení struktury, Hodnocení kvality procesu, Hodnocení výsledků evaluačních a akreditačních výstupů. Vnitřní hodnocení AK bude probíhat každoročně. Zpráva o vnitřním hodnocení bude rovněž každoročně zveřejňována;

b) systém vnějšího hodnocení,

jehož cíle budou zahrnovat: metodiku činnosti hodnotícího grémia, přípravu členů hodnotícího grémia pro vnější hodnocení, spolupráci hodnotícího grémia a AK, zprávu hodnotícího grémia o vnějším hodnocení AK a její zveřejnění, vč. stanoviska AK, analýzu míry naplňování podmínek členství v ENQA a zařazení do Evropského registru. Cyklus vnějšího hodnocení činnosti AK ČR a AK SR byl stanoven na pět let. Bylo navrženo rovněž složení společného hodnotícího grémia, jehož postavení bude dáno statutem. Statut bude obsahovat také jednací řád.

Podrobnější informace jsou obsaženy v dílčí zprávě (18), která je součástí materiálů k oponentnímu řízení.

Ad 6) Přípravné práce na realizaci III. etapy projektu: Pilotní ověřování Metodiky bylo rozšířeno dvěma směry.

- a) Především se jevílo účelné ověřit Metodiku i na soukromých vysokých školách. Díky pochopení rektorů Vysoké školy regionálních a evropských studií v Českých Budějovicích (VŠERS) a Evropského polytechnického institutu v Kunovicích (EPI) se podařilo zapojit tyto dvě školy do projektu. Obě školy byly nejprve seznámeny s cílem projektu a s navrženou Metodikou, poté si zvolily oblasti své činnosti, které by chtěly podrobit hodnocení (tzv. moduly) a pak vypracovaly vlastní hodnotící zprávy. Pro obě školy byly uspořádány samostatné semináře, na nichž řešitelé projektu přednesli své metodické připomínky k předloženým vlastním hodnotícím zprávám. V následující diskusi s autory zpráv a vedením škol bylo dohodnuto, v kterých bodech budou zprávy upřesněny. Seminář s pracovníky VŠERS se konal ve dnech 17. a 18. 10. 2006 v Třeboni, seminář s pracovníky EPI se konal ve dnech 2. a 3. 11. 2006 v Uherském Hradišti. Upravené vlastní hodnotící zprávy jsou součástí materiálů k oponentnímu řízení (10) a (11). Na seminářích byly rovněž projednány návrhy na složení týmu hodnotitelů (viz též cíl 4).
- b) Druhým směrem bylo rozšíření Metodiky na úroveň fakult. V rámci pokračující spolupráce s UJEP v Ústí nad Labem bylo dohodnuto, že těmito fakultami budou Fakulta životního prostředí a Fakulta sociálně ekonomická této vysoké školy. Tato volba byla výhodná z toho důvodu, že obě fakulty se již v určité míře účastnily hodnocení UJEP jako celku v I. etapě projektu, vedení fakult bylo s projektem i Metodikou obeznámeno a existovaly vlastní hodnotící zprávy obou fakult vypracované ovšem pro účely hodnocení celé školy. Bylo zřejmé, že oblasti činností (moduly) hodnocené na úrovni školy nemusí být prioritou při

hodnocení fakult. Po předběžných jednáních s vedením obou fakult byl uspořádán v Ústí nad Labem ve dnech 20. a 21. 11. 2006 seminář, na němž řešitelé projektu postupně přednesli své metodické připomínky ke stávajícím vlastním hodnotícím zprávám obou fakult a dohodli s autory zpráv nutné úpravy (především s ohledem na nově vybrané moduly). Upravené zprávy jsou součástí materiálů k oponentnímu řízení (12) a (13). Podobně jako na seminářích se soukromými vysokými školami byla též projednána otázka vhodných hodnotitelů, opět s důrazem na hodnotitele mimo akademické kruhy.

Na základě výsledků dosažených v II. etapě bude možno sestavit hodnotící týmy pro uvedené čtyři subjekty, uspořádat pro ně školicí semináře, připravit program hodnotících návštěv, po dohodě s hodnotiteli a vedením hodnocených škol a fakult zvolit termíny hodnotících návštěv, zorganizovat tyto návštěvy, poskytovat hodnotícím týmům informační a příp. administrativní servis při přípravě hodnotících zpráv a při jejich projednávání s vedením hodnocených subjektů. To vše by mělo tvořit podstatnou část náplně III. etapy toho projektu.